

nærliggende tanke, at han skulle have tilbragt en del af sin ungdom som lejesoldat i Konstantinopel.

Korrekturlæseren har ikke nedlagt meget arbejde i denne bog; det vil forstås, at anmelderen ikke kan anbefale andre læsere at gøre det. Bogen er udgivet med støtte af Carlsbergfondet. Den, der i videnskabens navn har foretrukket Hof alle sine dage, må låne Nusers replik: »Jeg græmmes«.

Niels Lund

THOMAS HILL: Könige, Fürsten und Klöster. Studien zu den dänischen Klostergründungen des 12. Jahrhunderts. Kieler Werkstücke Reihe A: Beiträge zur schleswig-holsteinischen und skandinavischen Geschichte Band 4. Frankfurt am Main, Verlag Peter Lang, 1992. 392 s. DM 86.-.

Det er et dygtigt og solidt arbejde, den unge tyske historiker Thomas Hill har fremlagt om de danske klostres forhold til deres kongelige, højadelige og biskoppelige stiftere fra slutningen af det 11. til begyndelsen af det 13. århundrede. Selv om det er skrevet af en forsker, der har rod i en anden faghistorisk tradition, ligger det i forlængelse af hele den moderne danske forsknings opgør med ældre synspunkter på det 12. århundredes klostergrundlæggelser, især Lauritz Weibulls og Hal Kochs opfattelse af de cisterciensiske klostergrundlæggelser som kirkepolitiske markeringer, der hænger sammen med den internationale strid mellem kejsermagt og reformpavedømme. Og arbejdets resultater harmonerer smukt med Ole Fengers og efter ham Carsten Breengaards og andres fremhævelse af det danske samfund i den begyndende højmiddelalder som et udpræget slægtsamfund.

Med baggrund i forholdene i udlandet stiller Thomas Hill to spørgsmål: For det første om de danske klostre indgik i et »rigskirkesystem« som det, vi kender fra det tyske og frankiske område. For det andet om de danske klostre var, hvad man i tysk forskning har kaldt »Hausklöster«, dvs. klostre, som var grundlagt af konger, biskopper og magnater med et dynastisk sigte.

Svarende til de to spørgsmål falder bogen i to dele. Først undersøges klostrenes almindelige stilling til kongemagten, hvor det springende punkt er de *modydelser*, som klostrene måtte levere til gengæld for kongemagtens beskyttelse, donationer og privilegietildelinger. Hill konkluderer her, at de danske klostre – ligesom klostrene i det frankiske og det tyske rige – var forpligtet til modydelser, af hvilke gæsteriydelse og forbøn i praksis var de vigtigste. Og Hill gør opmærksom på, at der ikke blot skulle bedes for kongens sjæl, men også for hans rige, for dets stabilitet, fred og fremgang, således at munkenes bønner faktisk støttede kongen i hans opgaver som konge.

I bogens anden del gennemgås de enkelte klostergrundlæggelser i perioden: kongeslægten Sct. Knud i Odense, Ringsted, Slangerup, Tvis og Guldholt, magnaternes Næstved, Esrum, Sorø og Sct. Maria i Roskilde, biskoppernes Øm og Løgum. For hvert enkelt kloster fremdrages, hvad vi ved om grundlæggelsen og senere donationer, om det pågældende klostres eventuelle funktion som slægtsgravsted, om klosterlig krønikeskrivning med særlig interesse for stifteren og hans slægt, om stifterens udøvelse af beskyttelse eller kontrol, om helgenkult med relation til stifterens slægt samt om ydelser fra klostrets side af mere materiel

art såsom gæsteriophold og »pensionsophold« for medlemmer af stifterens slægt. Kildematerialet er naturligvis så dårligt, at ikke alle disse aspekter af forholdet mellem kloster og stifter kan belægges overalt, men Hill finder et eller flere af sine seks kriterier bevidnet ved alle klostrene og vil derfor hævde, at samtlige fra stifternes side var intenderet som »Hausklöster«.

Der er mange gode detaljer i gennemgangen. Hill påpeger f.eks., hvorledes Odenseklostret godt kunne have udviklet sig til en dansk pendant til de franske kongers St. Denis, men forhindredes deri, fordi Erik Emune drejede opmærksomheden over mod Knud Lavards grav i Ringsted, således at det var dette kloster, der blev Valdemarernes slægtsgravsted. I det hele taget indgik klostergrundlæggelser som en faktor i konkurrencen ikke blot mellem stormands-slægter som Peder Bodilsens slægt og Hviderne, men også mellem de forskellige rivaliserende grene af kongeslægten. Både jarl Buris' grundlæggelse af Tvis og biskop Valdemars grundlæggelse af Guldholt vil Hill således se som et led i de to tronprætendents bestræbelser for at erobre kongemagten.

Thomas Hills bog er et værdifuldt bidrag både til belysning af de danske klostergrundlæggelser og til diskussionen om det danske samfunds karakter i det 12. århundrede.

Per Ingesman

JAMES FRANCE: *The Cistercians in Scandinavia*. Cistercian Studies Series 131. Kalamazoo, Cistercian Publications, 1992. xxiii, 577 s., ill. \$ 42.95.

Ved siden af Brian McGuires bog om *The Cistercians in Denmark* fra 1982 kan man nu sætte en tilsvarende om *The Cistercians in Scandinavia*, skrevet af en engelsk amatørhistoriker, der har arbejdet med emnet i adskillige årtier. I modsætning til McGuire, der slutter sin fremstilling omkring 1440, har James France sat sig for at skildre cistercienserordenens historie i Skandinavien i hele sin udstrækning, fra de første munke ankom hertil i 1140'erne, og til de sidste afgik ved døden i Sorø omkring 1580. Inden for den overordnede kronologiske ramme behandler han spørgsmål af mere tematisk art såsom cistercienserklostrenes beliggenhed og bygningsplan, rekrutteringen af munke og abbeder, klostrenes forhold til biskop, ordensledelse og pave osv.

Frances store force er hans evne til at se de generelle, fælleseuropæiske træk i de skandinaviske cistercienserklostres historie, og hans kendskab til både nordisk og international litteratur om cistercienserne er imponerende. Så snart han kommer uden for den egentlige ordenshistorie, mærker man dog en manglende fortrolighed med kilder og litteratur. I tredje kapitel, om »det monastiske liv«, er der f.eks. et ganske interessant afsnit om studier, bogbesiddelse og litterær virksomhed i cistercienserklostrene, men forholdene behandles stort set uden reference til øvrig forskning på de pågældende felter. I det spændende afsnit om grangiesystemet og dets afvikling er der ingen påpegnings af, at den gradvise overgang fra direkte drevet til bondedyrket agerbrug skal ses i forbindelse med senmiddelalderens almindelige omlægning af godsstrukturen – skønt denne som bekendt har spillet en hovedrolle i hele den nyere danske forskning i middelalderens agrarhistorie. Og i sin i øvrigt temmelig overfladiske behandling af det klassiske spørgsmål om cistercienserne som agrartekniske innovatorer henviser France